

Opettajan rooli ja tehtävät osaamisen tunnistamisessa

Osaamisen tunnistaminen tulisi aina aloittaa määrittelemällä, mitä osaaminen on. Osaamista kertyy monin eri tavoin koko elämän ajan: opiskelussa ja työssä, mutta yhtä hyvin myös harrastuksissa ja vapaa-ajalla. Osaaminen on toisin sanoen eri yhteyksissä kartutettua tietoa, taitoa ja kompetenssia.

Maahanmuuttajien osaamista arvioitaessa on lisäksi tärkeää kysyä, miten osaaminen käsitetään eri kulttuureissa ja kielissä. Koska monissa kielissä ei edes ole vastinetta suomen kielen sanalle osata, voi kysymykseen *mitä sinä osaat* olla lähes mahdoton vastata. Lisäksi useissa maissa ja kulttuureissa vain formaalia osaamista pidetään ”oikeana osaamisena”.

Omasta osaamisesta on vaikea kertoa omalla äidinkielelläkin, puhumattakaan vieraalla kielellä. Myös kulttuuri- ja kielikohtaiset erot siinä, mitä osaamisella tarkoitetaan, ovat isoja. Siksi osaamisen tunnistajalta vaaditaan monia erityisiä tietoja ja taitoja. (Pusa 2017; Tekoihin.fi 2018)

Kun on kyse maahanmuuttajan osaamisen tunnistamisesta, on tärkeää pohtia, miten ja millä menetelmillä osaamista tunnustetaan. Olennaista on opiskelijan voimaantuminen, eli sellainen ohjaus, jossa ohjattavaa autetaan löytämään hänen omat voimavaransa, aktivoitumaan ja toimimaan omien päämääriensä saavuttamiseksi. Opettajalta tämä edellyttää samalla laaja-alaista ymmärrystä osaamisesta.

Osaamisen tunnistaminen tulisi käynnistää heti kotoutumiskoulutuksessa tai opintojen alkuvaiheessa, jotta voimaantuminen ja realistinen urasuunnittelu on mahdollista. Näin myös polku ammatillisiin opintoihin helpottuu. Tätä tavoitetta tulee osaltaan ammatillisen koulutuksen reformi, jossa on keskeistä tutkintojen osaamisperustaisuus, joustavat ja yksilölliset opintopolut sekä aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen.

Opettajalta osaamisen tunnistaminen edellyttää, että hän tuntee osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen periaatteet, osaa tulkita osaamista yksilön ja kulttuurin näkökulmasta ja tuntee eri alojen osaamisvaatimukset. Opettajan tulee lisäksi hallita erilaisia osaamisen tunnistamisen menetelmiä ja osata soveltaa niitä. (Osaaminen esiin 2018; Pusa 2017.)

Osaamisen tunnistamisprosessi siis sisältää lukuisia toisiinsa kietoutuneita seikkoja, jotka tekevät toiminnan monimuotoiseksi. Henkilön, jonka tavoitteena on tunnistaa toisen henkilön osaamista, tulisi

- tunnistaa, miten hän itse määrittelee osaamisen. Toisin sanoen hänen tulee ensin tiedostaa omat skeemansa ja miten hän hahmottaa osaamista.
- tiedostaa, että hakijallakin on hiljaista tietoa, jota hän ei välttämättä osaa tai ymmärrä kielellistä.
- tiedostaa, että hakija tietoisesti voi valikoida, mitä skeemoja hän katsoo sopiviksi näyttää tiettyssä tilanteessa. (Maahanmuuttajan osaamisen tunnistaminen 2010.)

Maahanmuuttajien osaamisen tunnistajalta edellytetään lisäksi

- ymmärrystä osaamiskäsitteen erilaisista tulkinnoista eri kulttuureissa
- kulttuurisensitiivisen valintamenettelyn pääperiaatteiden hallintaa
- dialogin käyttämistä monikulttuurisessa ohjauksessa
- ymmärrystä kielitaidon vaikutuksesta erilaisissa ohjaus- ja valintatilanteissa.

Edellä mainittu edellyttää, että hakijan ja arvioijan tai osaamisen tunnistajan välille syntyy dialogi, jotta hakija kokee, että hänet kohdataan persoonana. (Maahanmuuttajan osaamisen tunnistaminen 2010.) Alla oleva kuva ilmentää, miten osaamisen tunnistamisen vaiheet muodostavat prosessin, jossa kohtaaminen arvioijan ja maahanmuuttajan välillä mahdollistuu.

Kuva 1. Osaamisen tunnistamisen prosessi (Maahanmuuttajan osaamisen tunnistaminen 2010.)

Lähteet

Maahanmuuttajan osaamisen tunnistaminen. Maahanmuuttajataustaisen opintoihin hakeutuvan osaamisen tunnistaminen toisen asteen koulutuksessa. 2010. Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia [viitattu 29.11.2018]. Saatavissa: <https://blogs.helsinki.fi/koulutuksesta-tyoelamaan/files/2010/11/Maahanmuuttajan-osaamisen-tunnistaminen-Palmenian-julkaisu-2010.pdf>

Osaaminen esiin. Ammatillisen koulutuksen reformi ja osaamisperusteisuus. 2018. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A. Tutkimuksia 23 [viitattu 5.12.2018]. Saatavissa: <http://julkaisut.tamk.fi/PDF-tiedostot-web/A/23-Osaaminen-esiin.pdf>

Pusa, M.-L. 2017. Maahanmuuttajien osaamisen tunnistaminen. Luento 29.3.2017

Tekoihin.fi. 2018. [viitattu 11.12.2018]. Saatavissa: <https://www.tekoihin.fi/erityista-tai-vaativaa-erityista-tukea-tarvitsevien-maahanmuuttajien-osaamisen-tunnistaminen-ja-tunnustaminen/>